

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ОДЕРЖАННЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ПРЕВЕНТИВНІ МЕХАНІЗМИ

ПЕТРОВ Олександр Євгенійович - здобувач наукового ступеня доктора філософії кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки Національної академії внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5632-2520>

УДК 343.352(100)

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.16>

У статті здійснено комплексний аналіз зарубіжних підходів до протидії одержанню неправомірної вигоди службовими особами, зосереджений на поєднанні кримінально-правових, інституційних і превентивних механізмів. Розкрито ключові моделі США, Великої Британії, Канади та окремих європейських держав щодо криміналізації пасивного й активного підкупу, використання фінансових розслідувань і доказів «фінансового сліду», процесуальних угод, а також інструментів арешту, конфіскації та повернення активів. Окремо проаналізовано розвиток комплаєнс-стандартів (risk assessment, due diligence, тренінги, моніторинг), відповідальність юридичних осіб за запобігання хабарництву та практики захисту викривачів як елемент раннього виявлення корупційних схем. Показано значення судового контролю, інституційної незалежності й підзвітності антикорупційних органів для забезпечення невідворотності відповідальності та довіри суспільства. На основі порівняльно-правового узагальнення сформульовано практико-орієнтовані рекомендації для України: посилення фінансово-аналітичної спроможності органів досудового розслідування, удосконалення механізмів управління арештованим майном і актив-рекавері, впровадження функціонального (а не формального) комплаєнсу в органах влади та держпідприємствах, а також підвищення дієвості гарантій для викривачів. Запропоновані підходи узгоджуються з міжнародними стандартами ООН, Ради Європи та ОЕСР і спрямовані на зни-

ження корупційних ризиків у сферах закупівель, ліцензування та надання публічних послуг. Методологічну основу становлять порівняльно-правовий і системний методи, що дозволили оцінити ефективність інструментів крізь призму процесуальних гарантій та практики застосування. Наукова новизна полягає у виокремленні «пакета» інструментів, придатних до адаптації в українському правопорядку.

Ключові слова: неправомірна вигода, хабарництво, службова особа, корупційні правопорушення, фінансові розслідування, конфіскація активів, комплаєнс, викривачі, міжнародні стандарти, порівняльне кримінальне право.

Постановка проблеми

Одержання неправомірної вигоди службовими особами підриває засади доброчесності публічної служби, спотворює процес прийняття управлінських рішень та зменшує ефективність використання публічних ресурсів. У практиці протидії корупції ключовими викликами залишаються латентність хабарництва, використання посередників, транскордонні фінансові потоки та ускладнене встановлення причинно-наслідкового зв'язку між вигодою і службовою дією. Міжнародні стандарти вимагають комплексної відповіді: криміналізації підкупу, дієвих процедур розслідування, повернення активів і системної превенції [1–3].

Стан дослідження проблеми

У науковій літературі та аналітичних матеріалах міжнародних організацій по-свідовно підкреслюється, що ефективна протидія підкупу потребує поєднання кримінально-правових і превентивних інструментів, а не ізольованих реформ. Дослідження зосереджуються на стандартах криміналізації та міжнародної співпраці (ООН, Рада Європи, ОЕСР), на інституційній спроможності спеціалізованих органів, а також на ролі фінансових розслідувань, конфіскації та комплаєнсу в публічному і приватному секторах. Водночас недостатньо системно узагальнено ті інструменти, що найкраще працюють як процесуальні гарантії [1–6].

Мета і завдання дослідження

Метою є визначення найбільш результативних кримінально-правових та превентивних механізмів протидії одержанню неправомірної вигоди службовими особами в провідних демократичних державах і обґрунтування пропозицій для їх адаптації в Україні. Завдання: 1) охарактеризувати міжнародні стандарти та тренди; 2) порівняти інституційні моделі США, Великої Британії, Канади та окремих держав Європи; 3) визначити роль фінансових розслідувань і актив-рекавері; 4) проаналізувати комплаєнс та захист викривачів; 5) сформулювати практичні рекомендації [1–3].

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна полягає у виокремленні інтегрованого «пакета» інструментів, що довели ефективність у правозастосуванні зарубіжних юрисдикцій (фінансове ядро доказування, майнові заходи, функціональний комплаєнс, захист викривачів), та в обґрунтуванні умов їх адаптації в Україні з урахуванням міжнародних стандартів і процесуальних гарантії [1–6].

Виклад основного матеріалу

Міжнародні стандарти формують рамку криміналізації та співробітництва у справах про підкуп. Конвенція ООН проти корупції передбачає криміналізацію

активного і пасивного підкупу, заходи з повернення активів та механізми міжнародної правової допомоги. Кримінальна конвенція Ради Європи деталізує склади корупційних діянь, а інструменти ОЕСР акцентують на боротьбі з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародному бізнесі [1–3].

Практика США демонструє переваги «широкої» кримінально-правової рамки і пріоритету фінансових доказів. Положення Title 18 U.S. Code дають змогу переслідувати підкуп і суміжні діяння, а застосування комплаєнс-стандартів і due diligence стало критично важливим у контексті протидії підкупу іноземних посадових осіб. Угоди про співпрацю та розвинені слідчі інструменти стимулюють викриття складних корупційних схем і посередницьких ланцюгів [7–9].

У Великій Британії центральним превентивним інструментом є відповідальність організацій за незапобігання хабарництву та вимога наявності «adequate procedures» як захисної підстави. Це орієнтує організації на реальні антикорупційні контролю. Додатково, інструменти перевірки походження активів (зокрема механізми щодо незрозумілих статків) посилюють майновий аспект протидії та сприяють підготовці для замороження і конфіскації активів за умов судового контролю [5, 6, 10].

Канадська модель поєднує кримінально-правові засоби з інституційним забезпеченням етики та контролю конфлікту інтересів. Спеціалізація розслідувань у ризикових сферах (закупівлі, будівництво) і зв'язок аудиту з кримінальним пересліданням підвищують спроможність виявлення корупції. Модернізовані європейські підходи також підкреслюють значення комплаєнсу, прозорості закупівель, галузевих антикорупційних агентств та механізмів захисту викривачів [11–14, 15].

Захист викривачів є одним із ключових елементів раннього виявлення прихованих схем. Директива ЄС 2019/1937 встановлює мінімальні стандарти щодо каналів повідомлення, конфіденційності та захисту від переслідування. Для правозас-

тосування важливо, щоб гарантії були дієвими та супроводжувалися ефективними процедурами реагування [14].

З огляду на українські реалії першочерговими є посилення фінансово-аналітичної складової розслідувань; підвищення ефективності управління арештованими активами та повернення майна; запровадження функціональних комплаєнс-стандартів у державних органах і держпідприємствах; посилення гарантій для викривачів; а також забезпечення балансу незалежності та підзвітності антикорупційних інституцій.

Висновки

Порівняльно-правовий аналіз засвідчує, що найбільш ефективні системи протидії одержанню неправомірної вигоди службовими особами ґрунтуються на комплексності інструментів: фінансових розслідуваннях як базі доказування, дієвих майнових заходах, функціональному комплаєнсі та реальному захисті викривачів. Імплементція такого «пакета» в Україні потребує удосконалення нормативних процедур і практики застосування з урахуванням міжнародних стандартів та процесуальних гарантій. Перспективними напрямами подальших розвідок є оцінка ефективності конкретних комплаєнс-моделей у державному секторі та розробка індикаторів результативності актив-рекавери.

Література

1. United Nations Convention against Corruption (UNCAC), 2003. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
2. Council of Europe. Criminal Law Convention on Corruption (ETS No. 173), 1999. <https://rm.coe.int/168007f3f5>
3. OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, 1997. <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/205/205.en.pdf>
4. U.S. Department of Justice & U.S. Securities and Exchange Commission.

A Resource Guide to the U.S. Foreign Corrupt Practices Act (Second Edition), 2020. https://www.justice.gov/d9/pages/attachments/2020/08/20/fcpa-guide-2020_print-full-downloadable.pdf

5. UK Ministry of Justice. The Bribery Act 2010: Guidance (adequate procedures), 2011. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d80cfc3ed915d51e9aff85a/bribery-act-2010-guidance.pdf>

6. UK Criminal Finances Act 2017 (Unexplained Wealth Orders provisions). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/22/part/1/chapter/1/crossheading/unexplained-wealth-orders-england-and-wales-and-northern-ireland>

7. United States Code, Title 18: § 201 Bribery of public officials and witnesses. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/201>

8. United States Code, Title 18: § 666 Theft or bribery concerning programs receiving Federal funds. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/666>

9. Foreign Corrupt Practices Act of 1977 (FCPA), as amended. <https://www.justice.gov/criminal/criminal-fraud/foreign-corrupt-practices-act>

10. UK Bribery Act 2010. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/contents>

11. Canada. Criminal Code (corruption-related offences) (selection). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-22.html>

12. Canada. Corruption of Foreign Public Officials Act (CFPOA), 1998 (as amended). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-45.2/>

13. Ireland. Criminal Justice (Corruption Offences) Act 2018. <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2018/act/9/enacted/en/html>

14. Directive (EU) 2019/1937 on the protection of persons who report breaches of Union law. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1937>

15. France. Loi n° 2016-1691 du 9 décembre 2016 (Sapin II) (selection). <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000033558528>

***Petrov Oleksandr Yevheniiouych,**
candidate for the degree of Doctor of
Philosophy of the Department of Operational and
Investigative Activities and National Security,
National Academy of Internal Affairs.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5632-2520>*

**FOREIGN EXPERIENCE IN
COUNTERING THE RECEIPT OF
UNDUE ADVANTAGE BY PUBLIC
OFFICIALS: CRIMINAL-LAW AND
PREVENTIVE MECHANISMS**

The paper examines foreign approaches to countering the receipt of undue advantage by public officials by combining criminal-law, institutional and preventive mechanisms. The purpose is to identify practice-proven tools and substantiate their possible adaptation in Ukraine. The methodology relies on comparative legal analysis and a systemic approach, which allows assessing how criminalisation, investigation, asset recovery and prevention reinforce each other, while considering procedural safeguards and standards of proof. The findings show that leading jurisdictions build cases around financial investigations and ‘financial trail’ evidence (transactions, beneficial ownership, intermediaries and links to decision-makers) supported by inter-agency cooperation. Confiscation and asset recovery instruments

increase deterrence by depriving offenders of illicit gains and by enabling effective tracing and freezing of assets. Preventive effectiveness is strengthened through functional compliance programmes (risk assessment, due diligence, training, monitoring and review) and corporate liability for failure to prevent bribery, which shifts the focus from formal policies to measurable controls. Whistleblower protection serves as an early-warning element and requires confidential reporting channels, anti-retaliation remedies and accountable institutional response. The practical value lies in formulating a toolkit for Ukraine: enhancing financial-analytical capacity in pre-trial investigations, improving seized-asset management and asset recovery procedures, introducing functional compliance standards in public bodies and state-owned enterprises, and strengthening enforceable safeguards for whistleblowers. The conclusions emphasise that alignment with UN, Council of Europe and OECD standards may reduce corruption risks in procurement, licensing and public-service delivery and improve the inevitability of liability.

Keywords: undue advantage; bribery; public official; corruption offences; financial investigations; asset confiscation; compliance; whistleblowers; international standards; comparative criminal law.